# İSTİKLÂL HASRETİ

## AZERBAYCAN MUHACERET ŞİİRLERİ ANTOLOJİSİ

Gönül Şamilkızı

ÖTÜKEN

GÖNÜL ŞAMİLKIZI; 1978 senesinde Azerbaycan'a bağlı Kazah'ta doğdu. 2000 senesinde Bakü Devlet Üniversitesi Coğrafya Fakültesi'nden mezun oldu.

1998-2010 yılları arasında Azerbaycan'da çeşitli medya kuruluşlarında muhabir, editör görevlerinde bulundu, analiz ve köşe yazarlığı yaptı.

Çalışma alanı eski Sovyet coğrafyası olan Gönül Şamilkızı, 2010 yılından bu yana TRT'de görev yapıyor.

Azerbaycan'da, Gürcistan'da, Ukrayna'da yapılan seçimleri, Ukrayna'da Kasım 2013'ten itibaren başlayan krizi yerinde takip etti. Kiev'deki çatışmalara, Kırım'ın işgaline, Donetsk'te ayrılıkçıların işgal ve referandum girişimlerine tanıklık etti.

Kırım'ın işgalinin ardından onlarca makaleye ve *Büyük Savaşın Kurbanı: Kırım* adlı kitapçığa ve Ötüken Neşriyat tarafından Aralık 2017'de yayınlanan *Kırım Ateşi* adlı kitaba imza attı.

# İÇİNDEKİLER

**Giriş**
Dağların Ötesindeki Ses/ 13

**A. Bekir Özcan**
Benim/ 19 • Hasret/ 20

**Abay Dağlı (Mirza)**
Hürriyet Meleğine/ 21 • Azerbaycan Gazeli/ 22 • Azerim, Bayım, Canım/ 23

**Abbas Gökçe**
Azerbaycan/ 24

**Abbas Güven**
Aras'a Sesleniş/ 26

**Abbas Hakiki**
Vatanımız Var/ 27

**Abdullah Aslantürk**
Uçun Bulutlar/ 28 • Özyurdum/ 28

**Abdurrahman Altun**
Gelirim/ 30

**Ağa Mirza Mirzali**
Azerbaycan/ 31 • Azerbaycan'a Doğru/ 32 • Azerbaycan Türküsü/ 33

**Ahmet Cevad**
Neden Yarandın?/ 35 • Bir Gün/ 35 • Sen Ağlama/ 36 • Bir Gül Ektim/ 37

**Ahmet Erdoğan**
Beklerim/ 38 • Bulamıyorum/ 38 • O Zaman/ 39

**Ahmet Karaca**
Bulutlar/ 41 • Gönül/ 41 • Gönül Gitmedi/ 42 • Vatan Aşkı/ 43 • Aras/ 43 • Azerbaycan Kızları/ 44 • Korkuyorum/ 45 • Kolhoz Emekçisinin Dramı/ 47 • Ana/ 50 • Nasıl Var Oldun/ 51 • Kolhozun Evleri/ 52 • Koçakların Türküsü/ 53 • Koçakların Türküsü (2)/ 54 • Zeynep Hanlarova'ya Cevap/ 56

**Ahmet Kuralkan**
Azerî Kardeşlerime/ 58

**Ahmet Tekin**
Uzaklardan/ 59 • Ben Oldum/ 59 • Turan Türk'ündür/ 60

**Alazan Baycan (A. Baycan)**
Yahşıdır / 61 • Samet Vurgun/ 62 • Gökgöl/ 62 • Mehmet Emin Resulzade'nin Aziz Ruhuna!/ 64 • Dağ Çiçekleri/ 65 • Ana Sevgisi / 66 • M.E. Sabir'i Anarken/ 67

**Ali Çelik**
Bayrağıma/ 68 • Ya Bir Olar Ya İki/ 69

**Ali Taşkent**
Azerbaycan/ 70 • Kızıl Özen'i Geçerken/ 71 • 27 Nisan/ 72 • Cevabında Yaz/ 73 • Men Sene Kurbanam/ 74 • 28 Mayıs/ 75 • Bir Vatan Vardır/ 76 • 53 Yıl/ 78

**Ali Volkan**
Ağlarım Arkadaş/ 81 • Muhterem Emin Bey'e/ 82 • Yeni Gün/ 82 • Durmayalım Arkadaş/ 84 • Altun Yurduma/ 85 • Vatan Hasreti/ 87 • Millî Savaş/ 87 • Selam/ 88 • Gence İsyanı/ 89 • Yurt Destanından Parçalar/ 90 • Sahilde Bir Akşam/ 92 • İstiklâl Hasreti/ 92

**Alper Özdemir**
Yara Yaradı/ 94 • Azerî Bacıma/ 94

**Alptekin**
Nisan/ 96

**Arasoğlu**
Şanımdır/ 98 • Dileğim/ 99

**Arın Engin**
Buzlu Cehennem/ 100

**Aşık Zülfikar Akgün Divani**
Azerbaycanlım/ 103

**Azer Volkan**
Kovacağım/ 104 • Resulzade/ 105

**Bartınlı Hasan Bayrı**
Azerbaycan/ 106

**Bekir Yalçınkaya**
Doğrusu Budur Kardaşım/ 107

**Cemal Akgül**
Ne Zaman Tutacak Elim…/ 108

**Daşkın**
Yadıma Düştü/ 109

**Elmas Yıldırım**
Dağlar/ 111 • Kurbanın Olabilsem/ 112 • Susun/ 112 • Kalk Sevgilim/ 113 • Yiğitlere Sesleniş…/ 114 • Sılaya Varacağım/ 117 • Esir Azerbaycan'ım/ 117 • Mukaddes İhtilal/ 118 • Moskova'yı Yakmalı/ 119 • Bakü/ 123 • Ben/ 123 • Birleşen İki Nehir/ 124 • Hani/ 125 • Gurbette/ 125 • Gelmedi/ 126

**Emir Şıktaş**
Ağla Aras/ 127

**Enis Behiç Koryürek**
Moskova/ 129

**Fuat Azgur**
Kars'a Ve Doğu'ya Hasret/ 130 • Kafkasya Türküsü/ 130 • Azerbaycan Destanı/ 131

**Garip Top**
Elmas Yıldırım'ın Aziz Ruhuna/ 133 • Turnam/ 133

**Gülfem Sezer**
Büyük Önder Mehmet Emin Bey'e/ 134

**Gültekin**
Aldı, Gitti/ 135 • Ağla, Güzel Gelin/ 135 • Anneme/ 136 • Azerbaycan İstiklâli/ 137 • 2/ 138 • 3/ 139 • Sevgili Bakü'ye/ 141 • Vatanım Ve Aşkım/ 142 • Azerbaycan Gençliğine/ 143 • Bolşevik/ 145 • Bayrağım Ve İstiklâlim/ 146

**Günay Behbut**
Vatan Hasreti/ 148

**H. Hamitzade**
Selâm Sana Yurdum Bakı/ 149

**Hamit Dönmez**
Ey Meş'ale Sen Sönmeyecektin!/ 151 • Geçti Bir Yıl İrtihalinden O Fâzıl Kudretin/153 •

Beni Yaşatan Emel Odur/ 154 • Vatan Kokusu/ 155 • O İller/ 156 • 28 Mayıs'ta Kızıllara Protestomuz/ 157 • Yine Ülkü Yolcularına/ 159 • 27 Nisan/ 160 • Esir Bir Ülke Var/ 161 • Bayatı/ 162 • Vurgunam Azerbaycan'ıma/ 162 • Kanlı Destan/ 164 • Döndü Ne Döndü/ 165 • Ah Vatan!/ 166 • Mehmet Emin Resulzade/ 168 • Noldu Bilmirem?/ 170 • Kanlı Gurup/ 171 • Ey Adem Yolcusu// 172 • Hey Vefasız Dilber, Hey/ 173 • Bayrağıma/ 175 • Hasret Kaldım Öz Bahçemde Güllere!../ 176 • Ağla, Dertli Gönlüm Ağla/ 177 • Azerbaycan Bayatıları (1)/ 178 • Azerbaycan Bayatıları (2)/ 181 • Hakikat Güneşi Doğacak/ 186

**Hamit Oral**

Bakü'de Olmak/ 188 • Eşg Mahnısı/ 189 • Sürmeli Çukuru/ 190 • Karabağ'da Olmak/ 192 • Zamanıdır/ 193

**Hamza Azeri**

Hakkın Sesi/ 194

**Hatice Gülensoy**

Mektuba Cevap/ 195

**Hıdır Koca**

Azerbaycan'a Sesleniş/ 198 • Soydaşımız Azerbaycan'a Sesleniş/ 199 • Suç Ve Kader/ 201 • Ermeni Zulmü/ 202

**Himmet Demir Karslı**

Yine Kan, Gözyaşı Sel Tek Akıyor Mu, Gence?/ 204 • Abant'ım/ 206 • Azerbaycan Şarkısı/ 208 • Gördü Kayıttı/ 209 • Dünya Uyansın!/ 210 • Bir Diktatörün Ölümü/ 211 • Ol Hürriyet Mücahidine!/ 213 • Ebri Bahar Ağlasın/ 215 • Anarım, Yanarım, Azerbaycan'ım/ 216 • Çırpınma Ey Hazer!./ 217 • Azerbaycan Hürriyet Ve İstiklâl Marşı/ 219 • Ey Mehriban Ana, Ey Mazlum Vatan…/ 220 • Ah O Cennet Türk Diyarı/ 221

**Hüseyin Cemal Yanar (Azerî Dayı)**

Yurttaşım Resulzade Mehmet Emin Bey'in 70'inci Doğum Yılı Münasebetiyle/ 224 • Uykusuz Bir Gecenin Mahsulü/ 226

**Hüseyin Çelikcan**

Hazar Düşünceleri…/ 227 • Kızılordu/ 228 • Azerbaycan Düşünceleri/ 229

**Hüseyin Günaydın**

Azerbaycan'ımın Kaderi/ 231 • Anama/ 231

**İ. H. Ertaylan**

Ali Kutluk Mirza Bala'ya/ 233

**İbrahim Aslan (Baba Kafkasli)**

Hasret/ 235 • Azerbaycan'ım/ 236 • Aaallah Amandı/ 237 • İhtiram/ 238 • Lanetleme/ 239 • Yıkılan Yuvam/ 241 • Mihneti Gam Çekirem/ 242 • Azerbaycan'ı Özleyiş/ 242 • Acı Feryad!/ 245 • Yurdundan Kovulan Hesret Gardaşıma/ 246

**İldeniz Kurtulan**

Gurbette Doğdum/ 247 • Çeka'da/ 248 • Sibirya Konukları/ 248

**İlhan Alim**

Laylay Balam/ 250 • Sibirya'dan Gelen Mektup/ 251

**İnayet Akyüz**

Coşan Hazer'e/ 253

**İsa Aksu**

Azerî Oğlu/ 254

**Kaya Akdemir**

Azerbaycan Ateşi Müsteviyi Yakacak/ 255

**Kemal Öksüzozan**
Yoksa/ 257

**Kerim Faik**
Senden Doymadım/ 258

**Kerim Yaycılı**
Güzelim Gence/ 259 • Gökgöl/ 260 • Araslı Kız/ 261 • Hürriyet Yolcuları/ 262 • Azerbaycan/ 263 • Mektup/ 264 • Aras/ 266 • Ümit Güneşi/ 267 • Kafkas Barı/ 268 • Azerbaycan'ın Sihir Ve Güzelliğine İthaf/ 269 • Kalmasın O Matem Gözlerinde!/ 270 • Alageyik Masalı/ 271 • Batan Güneş/ 272 • Muhterem Mehmet Emin Bey'in Aziz Ruhuna/ 273 • Türk İllerinden Uzakta Kalan Hemşehrime/ 273 • Büyüyen Ümitler/ 274 • Yurdum Ve Bayrağım/ 274 • Gurbet Şehidi/ 276 • Gençliğe/ 277 • Mirza Bala İçin/ 277 • Millî Vaiz/ 278 • Hedefimiz/ 278 • Mukaddes Akın/ 279 • Gurbette/ 280 • Kuşlar/ 280 • Ne Duruyoruz?/ 281 • Kafkas Gülü/ 282 • Azerîce/ 283 • Kafkas'ın İsyanı/ 283 • Aras'a/ 284 • Kafkas Gecesi/ 285 • Bükülmez Bileğimiz/ 285 •Âşık Kerem'e/ 286 • Hazer Ağlıyor/ 287

**Kurban Biter**
Unutulmaz/ 288

**M. Veli Özkan**
Tunç Olmuş/ 290 • Kan Dökeceğiz/ 290 • Yine Kurtulacağım/ 291 • Emelimiz/ 291 • Hazer'den Zafere Kadar/ 292

**Mahmut Sarıkaya**
Azerbaycan/ 293

**Mehmet Ali Resuloğlu**
27 Nisan/ 294 • Ülküdaşım Vahap Bey'e/ 294 • Yurda Hasret/ 295 • Soldum-Sarardım/ 295 • Yurt Aşkı/ 296 • Azerbaycan'a Hasret/ 296 • Elemli Ruhum/ 297 • Dertli Denizim/ 298 • Geçmiş Günler/ 298 • Ayrılık/ 299 • Martılar/ 299 • Ağlarım/ 300 • Hicran Derdi/ 300 • İsimsiz Şiir/ 301

**Mehmet Alkan**
Gençliğe Sesleniş/ 302

**Mehmet Emin Resulzade**
Çekil Bir Yâne Sâkitleş/ 304 • Mayıs Duyguları/ 305

**Mehmet Sadık Aran (San'an)**
İntikam/ 307 • Tufan Olacak/ 307 • "Mayıs Kızı"/ 308 • Yaralı Aslan/ 310

**Mevlüt Uluğtekin Yılmaz**
Ağlamak İstemiyorum/ 311

**Mirza Bala**
Kardeşim Baykara'ya/ 312

**Murat Baha**
Türkümüz/ 313 • O, Yurdumun Güneşi!/ 313 • Yaslı Hazer/ 314 • Azerbaycan Kızları/ 315

**Muzaffer Önal**
Azer'im/ 316

**Muzaffer Şen**
Azerbaycan Yolunda/ 317

**Münife Demirci**
Azer'ime/ 318 • Resulzade'm/ 318 • Sızı/ 319 • Hasret/ 319

**Müsavatçı**
Kimlere Şair Deyirler/ 321

**Müseyib Zeyem**
Turnalar/ 326 • İsimsiz Şiirler / 327

**Nergiz Volkan**
Mehmet Emin Bey'e/ 330

**Nesrin Öztamur**
Azerbaycan/ 331 • Azerbaycan'a Hasret/ 331 • Ölümünden Bir Sene Sonra/ 332

**Odlu**
Sana/ 333 • Yurt Hasreti/ 333

**Oktay Altunbay**
Bir Kere Yükselen Bir Daha İnmez!/ 335

**Oktay Erol**
Azerbaycan'ım/ 336

**Orhan Aras**
Anama Külekle Mektup/ 337

**Osman Nuri Sezer**
Sesleniş/ 339

**R.S. Kurtuluş**
Ayrılık Acısı/ 341

**Ramiz Özler Otaylı**
Ağıt/ 343 • Vurma Avcı/ 344 • Ağlar/ 345 • O'nun Peşinden/ 346 • Kalbim/ 347 • Senin - Menimdi/ 348

**Resul Azeri**
Sel Aldı Gitti/ 349

**Resul Budak**
İşte Sen/ 352 • Nerde/ 353 • Güneş Batarken/ 354

**Resul Ünsal**
Yaralı Bülbülden Solmuş Güle/ 355 • Ölürsem/ 356

**Samsunlu Âşık Kemali Bülbül**
Kara Sevda/ 357

**Selahattin Kılıç**
Azerbaycan/ 358

**Senuber Karyağdı**
Selam Sana Azerbaycan/ 361

**Seyfettin Altaylı**
Azerbaycan'ın Sesi/ 362 • Sen Azerbaycan/ 363 • Oralarda/ 364

**Süleyman Büyükdağ**
A Dostlar/ 365 • Mendedir/ 366 • Bozkurt/ 367 • Bir Gençlik/ 368 • Can Borcum Oldu/ 368 • Ucalın Balalar/ 369 • Can Azerbaycan/ 371

**Süleyman Rüştü Karoğlu**
Sonsuz Arzu/ 372 • Kuşlarla Selam/ 372 • Karlı Dağlar Ardına/ 373 • Gurbet Ellerinden/ 374 • Hâlâ Eskisi Gibi/ 374 • Hep Vatan İçindir/ 375 • Ağlayan Mısralar…/ 376 • Dün Ve Bugün/ 377 • Hünerim/ 378 • Vatan Sevgisi/ 378 • 27 Nisan/ 379 • Garipler Sabahı/ 380 • Ebediyet Yolcusu/ 380 • 28 Mayıs/ 381 • Hasret Üstüne Şiir/ 382 • Sürgün/ 383 • Değilse Vatan Üstüne/ 384 • Vatan Nasıl Can Verir?/ 385 • Bir Aşk Ki Aşka Benzemez/ 386 • Zafer Kartalları/ 387 • Hürriyet Üstüne Gazeller (2)/ 388

**Şaban Tüzün**
Gurbet Türküsü/ 390

**Şamil Atabek**
Bir Gün Gelecek/ 391 • Tanrı'ya Yakarış/ 392

**Teymur Ateşli**
Aç Koynunu Ana Vatan/ 393 • Bir Parça/ 395 • İstiklâl/ 395 • Azerbaycan/ 396 • Azerbaycan Bizim Vatan/ 399 • Üstadıma/ 400 • Azerbaycan'dan Çekil/ 401 • Oğlum Kemal'e/ 402 • Yine Yâdıma Düştü/ 403 • Korkmayız/ 404 • İlham Perisi/ 405 • Azerbaycan Şehitlerine/ 406 • Kanlı Saltanat/ 407 • İhtar/ 408 • Ağlama/ 409 • Sibirya'dan Mektup/ 410 • Unutma Beni/ 411 • Ben Hakkımı İsterim/ 412 • Bir Gün Gelecek/ 413 • Annem İçin/ 414 • Bizim Bahçemiz/ 415 • İsyan/ 416 • Alın Yazımdır Benim/ 417 • Celâl/ 418 • Yaşasın Cumhuriyet/ 421 • Acı Bir Hatıra/ 422 • Dertli Gönül/ 423 • Lanet Olsun Sizlere…/ 425 • Ne Hoştur/ 426 • Yazık Sana/ 426 • Hazar Denizi'ndeki Facia/ 428 • Ateş/ 429 • Azerbaycan Gençliğine/ 430 • Vurun, Cellatlar, Vurun/ 431 • Otuz Beş Yaşım/ 432 • Bizim Ordumuz/ 433 • Vatandır Dedim/ 434 • Kalbimin Sesleri/ 435 • Eski Bir Dostuma/ 435 • Meçhul Asker/ 436 • Bizim Şair/ 436 • Görmeğe Geldim/ 437 • Mirza Bala/ 438 • Hürriyet/ 439 • Benim İsyanım/ 441 • Kahrolsun Komünizm/ 442 • Benim Dünyam/ 444 • Azerbaycan Kartalı/ 444 • Hoş Geldin Güzel Bahar/ 445 • Yurdunu Kaybeden Adam/ 446 • Vatan Türküsü/ 447 • Yâdıma Düştü/ 448 • "Leyla Mecnun"/ 449 • Azerbaycan Destanı/ 450

**Tomris Volkan**
Azerî Kızları/ 454 • Büyük Dâhiyi Anarken/ 454

**Tuncer Kirhan**
Bu Memleket Bizim/ 455

**Turan Atasever**
Benimdir Aras/ 456 • Vetenim Azerbaycan!/ 456 • Azerbaycan/ 457 • Azerbaycan/ 458

**Turan Taşdemir**
Halama/ 460

**Turgut Sungar**
Benim Türküm/ 461 • Aras'ın Sevdası/ 462

**Ümmügülsüm Resulzade**
Bayrağım İnerken/ 464 • Hicran/ 464

**Vurgun Hazerli**
İçime Dolan Sular/ 466

**Yaşar Kömek**
Ağlar/ 467 • Her Şey Orda Başkadır/ 467 • Azerî Kızı/ 468 • Milliyetçi Azerî Gençliğine/ 469

**Yurdanur Çağlar**
Azerbaycan'ım/ 470

**Yücel İpek**
Azerbaycan Matemi/ 471

# GİRİŞ

## DAĞLARIN ÖTESİNDEKİ SES[1]

Etlerim, kemiklerim sızlar, al kanım ağlar,
Ruhum matem içinde, simsiyah kara bağlar,
Garip bir yolcuyum, sefere çıkmışım, dağlar
Kesmeyin yolumu, Yavuz Orkun'um,
Uzaktan geldim, iyice yorgunum,
Yol verin bana dağlar!

Dünyayı hep gezdim, çok dolaştım diyar diyar,
Aradığım melek tenli, güzelce bir nigar!
Ben de insanım, benim de ruhum, canım var,
Kesmeyin yolumu, onsuz bitkinim,
Yıllar yılıdır izsiz bir itkinim!
Yol verin bana dağlar!

Gençken kocaldım, kara saçıma düştü ağlar,
Otuz yıldır arkamdan nazlı nigarım ağlar,
Onun ah u zarı hicranlı kalpleri dağlar!
Kesmeyin yolumu, çok kederliyim,
Ayağına gelmiş, binbir dertliyim!
Yol verin bana dağlar!

Ta uzaklardan koşup onu görmeye geldim,
Tekrar kucaklayıp sevmeye, öpmeye geldim,
Dondurup öldürse bile tependeki karlar!
Kesmeyin yolumu, pek ümitliyim,
Ben ki bu toprağın öz müridiyim!
Yol verin bana dağlar!

[1] Azerbaycan muhaceretinin önemli isimlerinden birisi, Azerbaycan Millî Merkezi eski başkanlarından merhum Doktor Mehmet Kengerli'nin bu şiiri bugüne kadar hiçbir yerde yayımlanmamıştır.

Yoktur bu dünyada özyurdumun tek bir benzeri,
Bülbül sesleri süslüyor o Mavi Hezer'i,
Bağının bahçıvanı, özgür, şanlı Azer'i!!!
Kesmeyin yolumu, ona vurgunum,
Rengime bak, sapsarı solgunum!
Yol verin bana dağlar!

Küçükken bile sevmiş, olmuştum ona hayran,
Vazgeçemem ki bu aşktan bedende varken can!!!
Aşkımın adı: ODLU YURT, güzel AZERBAYCAN!!!
Kesmeyin yolumu, ona tutkunum,
Düşmanın değilim ki ben, dostunum!
Yol verin bana dağlar!!!

Sakın ha… Hırslanarak kükreyip kızma bana
Ruhum incinir, kalbim kırılır sonra sana!
Fedadır bu canım, o ulvi doğma vatana!
Kesmeyin yolumu, ona sözlüyüm,
Hırçınım, içliyim, fakat özlüyüm!
Yol verin bana dağlar!!!

Dr. Mehmet Kengerli

Başladığımda çok kolay gelmişti…

Kucak kucak dergi ciltlerini toplayıp eve getirdiğimde bile çok farkında değildim ne kadar ağır ve sorumluluk gerektiren bir yükü üstlendiğimin…

*"Ne var ki derler toparlar, bir ayda bitiririm ben bunu"* diye büyük cümleler kurmuştum hem kendi kendime, hem fikrimi söylediğimde gözlerinin içi parlayan Azerbaycan Kültür Derneği'nin yöneticilerine…

Beynimin ve ellerimin hızına güveniyordum, fakat hesaba katmadığım bir şey vardı: duygular…

Aşkının, sevdasının, hasretinin adı Azerbaycan olan, güzel kalplerinde, 70 yıl Sovyetlerin elinde esir kalan Azerbaycan'daki bizlerden çok daha farklı, çok daha kutsal bir vatan yaşatan, yeşerten insanların yazdıklarını sadece beyin ve el gücüyle bir araya getirmek kolay değilmiş meğer…

Memleketten yüz kilometrelerce uzakta her 27 Nisan'da solup her 28 Mayıs'ta yeniden çiçek açan umutlarına yıllar sonra dergi sayfalarında tanık olup, hızlıca yanından geçmek kolay değilmiş meğer…

Onca acıya, hasrete, yokluğa, çaresizliğe rağmen istiklâl inancını, üç

renkli bayrak sevgisini, bağımsızlık idealini yaşatan her büyük yürek karşısında tazim etmeden yol almak kolay değilmiş meğer…

****

… Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kurucusu Mehmet Emin Resulzade'nin Türkiye'ye ikinci dönüşünden iki yıl sonra, 1949 senesinde kurduğu Azerbaycan Kültür Derneği, gerek yürüttüğü faaliyetler, gerek bu faaliyetlerin yansıması olan çok sayıdaki yayınlarıyla Azerbaycan muhaceret tarihine çok güçlü bir ışık tutuyor. Öyle ki, günümüzde Azerbaycan muhaceret tarihini ve muhacirlerin hep ayakta tuttuğu istiklâl mücadelesini inceleyen tüm araştırmacıların, akademisyenlerin, yazarların yolu mutlaka Azerbaycan Kültür Derneği ve onun yayınlarından geçmiştir, geçmektedir. Sovyet esareti yıllarındaki Azerbaycan istiklâl mücadelesini bu büyük ocak ve onun faaliyetlerini göz önünde bulundurmadan düşünmek, tahlil etmek mümkün değil. Özellikle derneğin 1952 senesinden itibaren çıkarttığı *Azerbaycan* dergisi, o yıllarda yürütülen mücadele ve yapılan işlerin şaşırtıcı kapsamıyla ilgili muazzam kaynak niteliği taşıyor. Elinizde tuttuğunuz bu kitabın fikir ve bilgi kaynağı da *Azerbaycan* dergisidir.

***

... Bir yazıyla ilgili bilgi için Azerbaycan Kültür Derneği'ne gidip arşivde *Azerbaycan* dergilerinin sayfalarını çevirdiğim bir gündü. Mehmet Emin Resulzade'nin en yakın arkadaşlarından birisi ve hem de amcasının oğlu olan, Müsavat Partisi'nin kurucularından Mehmet Ali Resuloğlu'nun 60 yaşında Ankara'da yazdığı şiire takıldı gözüm:

Ölümden korkmazdım, bilmiş olsaydım,
Ölümden sonra da onu duyarım,
Onu düşünmekle tatlı bir azap
Duyarım da, yaşamaya uyarım…
Onun kokusunun verdiklerinden,
Çiçekleri sever, sayar bağlarım,
Beni yakan, yıkan mazlum vatanın
Hasretinden her gün yanar, ağlarım…

Bana gereken bilgiyi aramayı bir kenara bırakıp dergideki diğer şiirlere daldım. Kafamı kaldırdığımda birkaç saat geçmişti ve içimde kelimelerle

ifade edemediğim bir hüzün vardı. Ve bir de soru: *"Nasıl yaşamışlar bu kadar dertle?"*

… İşte bu şiirleri derleme, bir antoloji yapma, istiklâl hasretiyle dünyadan göçen o güzel insanları Azerbaycan Cumhuriyeti'nin 100. yıldönümünde bu küçük armağanla anma fikri o gün doğdu. *Azerbaycan* dergisinin 1952 senesinde çıkan ilk sayısından Azerbaycan'ın Sovyet esaretinden kurtularak ikinci kez bağımsız olduğu 1991 senesine kadarki bütün sayılarını tek tek karıştırdım, 39 yıla ve 278 dergi sayısına yayılan şiirleri tek tek topladım, eledim, Azerbaycan'la, istiklâlle, hürriyetle, hasretle ilgili olanları seçtim, yeniden yazdım, okudum…

Yıllara yayılan şiirler arasında kronolojiyi korumak imkansızdı. Onun için şiirleri, yazarlarının alfabetik sıralaması ve kendi içerisinde bir kronolojik düzenlemeyle bir araya getirmeye çalıştım.

***

Sandığımdan daha uzun ve daha zor olan bu yolculuğun sonunda ortaya çıkan bu kitapta tam 101 yürekten süzülen 409 şiir yer alıyor. Hepsi Azerbaycan dolu, istiklâl dolu, hasret dolu, öfke dolu, vefa dolu, umut dolu…

*"Peki, kimler bu şiirleri yazanlar?"* diye soracak olursanız:

- Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kurucusu, Azerbaycan davasının yorulmaz mücahidi, mefkûresi *"Hak, Müsavat, İstiklâl"* olan büyük lider Mehmet Emin Resulzade;

- Azerbaycan Cumhuriyeti'nin temel taşı olan Müsavat Partisi'nin kurucularından ve ölünceye kadar amcasının oğlu Mehmet Emin'in en yakın silahtaşlarından olan Mehmet Ali Resuloğlu;

- Mehmet Emin Resulzade'nin yakın dostu, sırdaşı, Müsavat Partisi'nin Resulzade'den sonraki genel başkanı, Azerbaycan muhaceretinin dev isimlerinden Mirza Bala Mehmetzade;

- Azerbaycan Cumhuriyeti'nin (1918-1920) milletvekili, Müsavat Partisi'nin Genel Sekreteri, Sovyet işgalinin ardından kurulan gizli Millî İstiklal Komitesi'nin kurucularından olan istiklâl mücahidi, yazar Mehmet Sadık Aran (San'an);

- Mehmet Emin Resulzade'yi en eski tanıyan isimlerden olan, 1900'lü yılların başında İran inkılâbında yer alan, 1919 senesinde Müsavat Partisi'nin Bakü Komitesi'ne seçilen, bağımsız Azerbaycan'ın parlamenter idari teşkilatında görev alan, Azerbaycan'ın istilasından sonra siyasi hayattan çekilse de, şiirlerinde bu hasretini bastıramayan muhacirlerin "Azerî dayı"sı Hüseyin Cemal Yanar;

- Azerbaycan millî marşının söz yazarı, istiklâl şairi Ahmet Cevad;

- Önce ailesi tüccar olduğu için üniversiteden kovulan, sonra şiiri Türkiye'de bir dergide yayınlandığı için Azerbaycan'dan sürülen, sürüldüğü Dağıstan'da yazdığı şiirler sakıncalı bulunduğu için Türkistan'a gönderilen, sistematik saldırılar sürünce İran'a, oradan da Türkiye'ye kaçan, 45 yıllık hayatına büyük bir mücadele ve onlarca hasret dolu şiir sığdıran, *"Azerbaycan, benim bahtsız anam oy"* diyen Türkçü şair Elmas Yıldırım;

- Mehmet Emin Resulzade'ye büyük sevgisinden dolayı kendi adı Zeynelabidin yerine Emin ismini kullanan, Azerbaycan Cumhuriyeti kurulduktan sonra Osmanlı'ya eğitim için gidip ülkesinin işgali nedeniyle geri dönemeyen, 1926 senesinde vatan hasretine dayanamayıp Azerbaycan'a döndükten 12 yıl sonra -1938 senesinde - Bolşevik rejimi tarafından tutuklanarak katledilen; *"Sen bizimsin, bizimsin, durdukça bedende can / Yaşa, yaşa, çok yaşa ey Şanlı Azerbaycan"* mısralarını bizlere şiar bırakan hürriyet şairi Gültekin (Emin Abid Gültekin);

- Iğdır'da doğup büyümesine rağmen tek ideali Azerbaycan olan, Azerbaycan'ın esaretini daim nefretle kınayan, 66 yıllık hayatının 36 yılını yürüme kabiliyetinden mahrum geçirmesine rağmen yaşama ve daha da fazlası, Azerbaycan istiklaline inancını ölünceye kadar muhafaza eden Kerim Yaycılı;

- Azerbaycan'ın Bolşevik Rus ordusu tarafından istilasını bütün acılarıyla yaşayıp yurdunu terk ederek Anadolu'ya sığınan ve esir vatanının bağımsızlığa kavuşması arzusuyla dünyaya gözlerini kapatan Ali Volkan (Ali Usta);

- 8 yaşında Azerbaycan'ın istiklalini, 10 yaşında işgalini görerek büyüyen, içinde yaşadığı Sovyet rejiminden nefret eden, 1941'de Almanların Sovyetleri mağlup etmesiyle Azerbaycan'a istiklâl güneşi doğacağı umudunu taşıyarak Ruslara karşı savaşa katılan, 1948'de Türkiye'ye yerleşip 1949 senesinde Resulzade'nin kurduğu Azerbaycan Kültür Derneği bünyesinde faaliyetlerini sürdüren ve ölünceyedek bağımsız Azerbaycan ideali ile yaşayan Ağa Mirza Mirzali;

- Ağa Mirza ile aynı yollardan geçerek Türkiye'ye gelen ve yerleştiği Adapazarı'nda ölünceye kadar Azerbaycan'ı yaşatan, Sovyetlerin zulmünü, Rusya'ya nefretini, ülkesinin işgal altında bulunmasına öfkesini, istiklale inancını her satırına yansıtan Teymur Ateşli;

- Sovyet Azerbaycanı'nda büyümesine rağmen Bolşevik rejiminin yaptığı zulümleri kabullenemeyip İkinci Dünya Savaşı'nda Ruslara karşı savaşan, savaştan sonra Türkiye'ye yerleşerek eserleriyle Azerbaycan sevgisini yaşatan Abay Dağlı (Abay Mirza – asıl adı Cemil Ağayev);

- 1917 ihtilalinden sonra senesinde Iğdır'a sığınan Azerbaycanlı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen, gençlik yıllarını Bakü radyosunda söylenen Azerbaycan şarkılarıyla geçiren, *"Azerbaycan damarımda akan kan, içtiğim su, yediğim ekmektir"* diyen, şiirlerini de bilinçli olarak Azerbaycan Türkçesi ile yazan Süleyman Büyükdağ;

- Azerbaycan istiklale kavuştuğunda 18 yaşında olan, Azerbaycan işgal edilince iki ağabeyi kurşuna dizilen, 1926 senesinde "milliyetçi" diye 50 arkadaşı ve Türkiye'den gelen öğretmenleriyle birlikte yakalanarak 8 ay hapiste yatan, sonra İran'a sürülen, 1930 senesinde Türkiye'ye yerleşen ve ölümüne kadar dilinden Azerbaycan kelimesini düşürmeyen, Azerbaycan hasretini her zerresinde yaşatan Hamit Dönmez;

- Hamit Dönmez ile birlikte tutuklanarak İran'a sürülen, ancak Azerbaycan'la ve Azerbaycanlı muhacirlerle bağını hiç koparmayan Türk öğretmen İsmail Hikmet Ertaylan;

- "Amcam Hamlet" adlı eseriyle Azerbaycan siyasi muhaceretinin romanını yazan, Azerbaycan edebiyatının Türkiye'de tanıtılmasında büyük rolü olan İldeniz Kurtulan;

- Resulzade'nin kurduğu Azerbaycan Kültür Derneği'nin yükünü yıllarca taşıyan insanlar; eski başkanlardan Resul Ünsal, eski genel sekreterlerden Ahmet Karaca, şimdiki Genel Sekreter Tuncer Kırhan ve Başkan Yardımcısı Oktay Erol;

- Azerbaycan Cumhuriyeti'nin üzerine kara bulutların çöktüğü 1920 senesinde Gence kentinde doğan ve Rus zulmünden kaçan ailesiyle birlikte Türkiye'ye yerleşen, Azerbaycan'da yaşayan yakınlarının hasretiyle yaşayan Ramiz Özler Otaylı;

- Babası Rusya'dan kaçıp gelen Türkiye'deki bir Azerbaycanlı olarak doğan ve tüm ömrü boyunca Azerbaycan Türkçesinde konuşmayı, yazmayı kendine görev edinen, şiirlerinde hiç görmediği Azerbaycan'a özlemini ifade eden İbrahim Aslan (Baba Kafkaslı);

- Muhacir eleştirmen ve edebiyatçı Alptekin;

- 1933 senesinde Sovyetler Birliği'ndeki siyasi baskılar nedeniyle tıp eğitimini yarım bırakıp önce İran'a, sonra Türkiye'ye muhaceret eden, ardından Almanya'ya taşınan, Azerbaycan hasretini de kendisiyle bu ülkelere taşıyan Alazan Baycan…

… Ve de çoğunun biyografisine bile ulaşamadığım, ancak istiklâl inançları, Azerbaycan sevgileriyle çok yakınım bulduğum onlarca güzel insan var bu kitapta. Onların büyük sevgileri, istiklâle olan büyük inançları var, Azerbaycan var…

# A. BEKİR ÖZCAN

## BENİM[1]

Sitemli yüreğim hasretin çeker,
Bakarken Kafkas'a ağlayan benim.
Akıtır didem kanlı yaş döker,
Yürekten çoşup da çağlayan benim.

Hasretim, kaç yıldır görmek isterdim,
O gülşen bağına girmek isterdim,
Uğrunda kan döküp ölmek isterdim,
Şehitler karasın bağlayan benim.

Ey zalim kızıllar, aldın elimden,
Ayırdın kardeşten, nazlı elimden,
Özcan da and içer kendi dilinden:
Zamanla kolların bağlayan benim.

30.07.1956

[1] *Azerbaycan*, 52-53, Temmuz-Ağustos 1956, s. 26.

## HASRET[1]

Baksam tâ uzaklardan hasretle dağlarına,
Zulmün baykuşu konmuş çiçekli bağlarına
Şifa olsam derdine, el versem sağlarına,
Ölsem gözüm kapanmaz sana kavuşmadan ben!

Ömrüm boyunca ahdım yalnız sana kavuşmak,
Yarmak tel örgüleri dağlardan bile aşmak,
Çetin engellere rağmen bütün hızımla koşmak,
Asırlarca uzasa yolum, yorulmadan ben.

Neden benden ayrıldın ey Azerî güzeli,
Sendin benim mâşukum tâ ezelden ezeli,
Yüreğim yas bağlamış senden ayrı gezeli,
Ölürsem yazıktır, yüz yüze kavuşmadan ben.

[1] *Azerbaycan*, 54-55, Eylül-Ekim 1956, s. 31.

# ABAY DAĞLI (MİRZA)

## HÜRRİYET MELEĞİNE[1]

Bu gazel, II. Dünya Savaşı'nda Kafkasya'nın istiklâli için bir ümit belirdiği günlerde yazılmıştır.

Hür semalarda uçup, zevkle heyecane gelir,
Onu seyretmek için cansızımız cane gelir.
Açılırken kanadı, nur gibi bir ruh uçuyor,
Elbrus neşelenir, Kaf Dağı tuğyane gelir.
Süzülüp gökten iner, göğsümüz üstünde yeri,
Bir hayat fecri gibi dünyaya merdane gelir.
İşte cânan diyerek, canını gördükçe onun.
Sevinir cümle cihan, bahtımız imane gelir.

Sığınıp gölgesine, gülerse mahkûm vatanım.
O dağılmış yuvanın her şeyi mizane gelir.
Biz ışık âşıkıyız, Ay ile Yıldız ışığı.
Azer'in Bay Canına, câna ve cânane gelir.
Gel, gel ey nazlı melek, dünyaya ilan edelim,
O güzeller güzeli bak nice şahane gelir.

[1] *Azerbaycan*, 69, Aralık 1957, s. 13.

## AZERBAYCAN GAZELİ[1]

Her sözü cân iledir, canlıca ülfetleri var.
Dağı var, dağlısı var, dağ gibi nimetleri var.

Fışkıran yer dağının âteşi sönmez bir ocak
Toprağı, taşı ile kudreti, kuvvetleri var.

Toprağı, tâşına da söyle güzeller yuvası.
Güllü'sü, Gülhanım'ı, Nazlı, Melâhet'leri var.

Ses verip, söz yaratır, sözde sanat zevki yaşar,
Natevan'la Fethali, Sabir'le Sıhhat'leri[2] var.

Dağlar efsanesine canlı hakikat karışır
Kaf dağı sırdaşıdır, çok derin hikmetleri var.

Sazlı âşıklarının tar ile ney neşesinin
Her zaman ruhu saran başka letâfetleri var.

Kim vüsâl aşkı ile ağlar ise Dağlı gibi
Bil ki bitmez kederi, kalbinde hasretleri var.

---

1 *Azerbaycan*, 223, Temmuz-Ağustos-Eylül 1977, s. 22.
2 Azerbaycan şairleri.